

A kivitel és a külkereskedelem fejlesztése.

Irta

G e l l é r i M ó r.

A brüsszeli kereskedelmi muzeum szervezése a kivitel előmozdítására szolgáló rendszeres intézkedések terén valóságos forrongást idézett elő az európai iparos államok között. Az ipari haladás föllendülésével majdnem minden iparos-államban beállott a tultermelés. És ezzel együtt ezer és ezer kiváló gyári vállalatra nézve beállott a létkérdés. Mert immár nemcsak a tultermelt értékek megfelelő elhelyezéséről volt szó, hanem arról is, hogy az egyes vállalatok számára jövőre is biztosítani lehessen a nagyobb mérvű productiót. Más szóval oda kellett törekedni, hogy ne csak a tultermelésnek egy évi eredményét lehessen megfelelő módon értékesíteni, hanem hogy a gyáraknak termelő erejét és képességét se legyen szükség korlátozni. E kérdés fontossága azáltal is előtérbe lépett, mert nemcsak virágzó vállalatok létekeivel, nemcsak az állam adóforrásainak növelésével, hanem oly fontos kérdésekkel is kapcsolatban áll, mint például, hogy a legnagyobbat említsük, száz és ezer munkás kenyérének biztosítása. E mögött pedig a socialis kérdés lappang.

Első sorban tehát maguk a gyárosok, másodsorban az illető államok kormányai törekedtek a fontosabb iparágak számára új és új piacokat biztosítani. E törekvést támogatták a leghivatottabb közgazdasági egyesületek és lassankint egész Európában terjedni kezdett az az áramlat, mely újabb kiviteli piacok meghódítását tűzte kizárólagos föladatává.

E törekvések érvényesítése nem volt könnyű. Mert a világipar legnagyobb és leghatalmasabb piacai, a gyarmati politika által is nagyra-növelt angol, francia, belga és németalföldi ipari emporiumok világhódító hadjáratukban alig hagytak üres tért maguk után. Igaz, hogy e hódító hadjáratban nem egyforma buzgalommal jártak be minden területet s a hol a kivitel számára

egy talpalatnyi föld még található volt, oda bizonyos sietséggel tört be az időközben óriássá fejlődött amerikai, svájci, németországi, ausztriai, olasz és részben az orosz ipar. Sőt ez anyagilag megizmosodott és ipari jelentőségükben mindinkább emelkedő államok kivitelképes ipara a létért való küzdelemben betolakodott a régibb keletü világhódító iparok által már-már szilárdan elfoglalt területekre és piacokra is és az így kifejlődő verseny nem kis gondot okozott az ösiség által éppen nem védelt hódítóknak. A jobbé és gyakran csak az olcsóbbé volt a győzelem s miként egy és ugyanazon piacon régi, megszilárdult üzletek kitérni kénytelenek az újabb, modernebb követelmények szerint berendezett, talán elevenebb és mozgékonyabb kereskedéseknek, úgy a nemzetközi piacokon is kifejlődött e verseny, mely a fogyasztók szempontjából üdvös és jótékony volt ugyan, mint minden verseny, de a termelők existenciális érdekeit megtámadással fenyegette, sőt itt-ott veszélyeztette.

E mindinkább fenyegetőleg föltünedező komoly jelenségek végre is a kivitel *rendszeres* fejlesztésének és előmozdításának eszméjét hozták felszínre. Körültekintettek a kivitel előmozdítása érdekében eddig létezett intézmények között és ezeknek fejlesztését, helyesebb előmozdítását tüzték föladatul. Mindenekelőtt a *consuli* intézmények javítása felé fordult a figyelem s e téren csakugyan jelentékenyebb eredményeket értek el, főleg Belgium volt az, mely a consulátusokat a kereskedelem gyakorlati érdekeinek előmozdítása szempontjából igyekezett javítani. És e javításnak természetszerű következménye lett egy fontos új intézmény, a *brüsszeli kereskedelmi muzeum*. Ennek számos nagyfontosságú mozgalmat köszönhetünk a külkereskedelem fejlődésének terén.

A kereskedelmi muzeumok célja és rendeltetése — habár az intézmény még alig öt éves — ama népszerűségnél fogva helylyel az Európaszerte találkozott, ma már általában ismeretes. Azelőtt a *kiviteli mintaraktarak* intézménye hódított helylyelközzel tért. De ezek, bár sok irányban jelentékeny eredményt értek el, nem terjedtek és nem váltak általánossá. Miért? Mert elvük körülbelül az volt: jöjjön ide a külföld, nézze meg mink van, miben vagyunk versenyképesek és vásárolja nálunk szükségletét. A kereskedelmi muzeumok megfordították ez elvet s a

külföld szükségletének lehetőleg teljes képét igyekeztek a hazai termelőnek bemutatni, kijelölték a még meg hódítható területeket, utaltak a még elérhető eredményekre, szóval *gyakorlati* szempontból igyekeztek a gyárosoknak a kivitel irányára és módjára nézve utmutatásokkal szolgálni. De még egy igen fontos célzt közelítették meg e muzeumok. A legnagyobb gyárak, melyek a versenyképesség elérhetlen fokán állanak s világszerte bizonyos specialitásokat képeznek, megtalálják a maguk piaczeit, termelésük kelendőségét évekre tudják biztosítani s a netalán keletkezhető verseny akadályain is könnyű szerrel tulteszik magukat. De a közepes gyárak, melyek még nem próbálkoztak meg a világverseny nehézségeivel, vagy a melyek eddig hazájuk határain túl csak kisebb területeken hódíthattak tért, rászorultak a hasznos utmutatásra, a támogatásra. És ezt a szerepet vette át a kereskedelmi muzeum, mely gyűjteményeiben megismerteti a hazai termelőt a külföldi piacokon kelendő cikkek minőségével, utal ama föltételekre, melyeknél fogva a termelő az illető piacon a versenyt sikerrel kiállhatja, s megóvja ama hátrányoktól, melyek a termelőre rendszeren azáltal hárulnak, hogy nem ismeri alaposan a távoli fogyasztó igényeit, ízlését, előszeretetését és ellen-szenvét. Megismerteti a termelőt a szükségleti cikkek elérhető árával, felvilágosítást ad a szállítási költségek és a vámtételek felől, gondot fordít a legkelendőbb és legkedveltebb csomagolási és göngyölési módok föltüntetésére és ezáltal lehetővé teszi a termelő számításainak jó eleve való megállapítását.

E nagyfontosságú és kizárólag gyakorlati céluk mellett vannak a kereskedelmi muzeumoknak más, tisztán kereskedelmi céljai is, melyek együttvéve ez intézménynek gyors elterjedést biztosítottak. Sokat foglalkoznak Németország számos kiváló ipari emporiumában annak létesítésével; a londoni kereskedelmi kamara is elhatározta annak fölkarolását. Olaszországban, Svájcban, Spanyolországban és Portugáliában több helyen máris létesítették a kereskedelmi muzeumokat. Bécsben a régi keleti muzeum kereskedelmi muzeummá változott át, Budapesten pedig egy hasonló intézet, melynek létesítését három évvel előbb pendítettük meg, mint Bécsben, legközelebb szintén meg fog nyílni. Franciaországban is több helyen ezt a szervezetet fogadták el, de itt és Európaszerte általában ma már nem tartják elégségesnek

ez institutiót magát, hanem újabb és újabb eszközöket jelölnek ki a kivitel rendszeres előmozdítására, úgy hogy e téren most általán oly lázas tevékenységgel találkozunk, mely élénken bizonyítja, hogy a kiviteli érdekek előmozdítása az egyes államok legfontosabb érdekei közé tartozik. A versenyzés helyes módjainak föltalálásában indul meg a tulajdonképeni verseny, melynek folyamán számos érdekes jelenséggel találkozunk, de újabb és újabb eszmék is merültek föl, melyek figyelmet érdemelnek.

Ezt a mozgalmat közelebbről megvilágítani s azzal kapcsolatban az e téren legújabbán fölmerült eszméket megismertetni czélja e közleménynek. E mozgalom közepette különös figyelmet érdemel:

a) a kereskedelmi muzeumok szervezetének tökéletesítésére vezető törekvés; b) a kiviteli egyesületek és mintaraktárak szervezete; c) az uszó mintaraktárak intézménye; d) a consulátusi ügy javítását czélzó javaslatok; e) a külkereskedelem érdekeinek előmozdítására vezető különböző javaslatok.

Ezen öt különböző és egymással mégis összefüggő irány ismertetésére kívánunk itt kiterjeszkedni.

I.

A brüsszeli kereskedelmi muzeum főnállása az állam által biztosítva van. Ez intézmény szervezetén legelőször a bécsi keleti muzeum átalakítása alkalmával igyekeztek javítani. A bécsi keleti muzeum az 1873. évi világkiállításnak köszöni létét s főczélja volt egyrészt a keleti formáknak megkedveltetése, másrészt a keleti kereskedelem előmozdítása. 1885-ben egy kiváló bécsi gyáros penditette meg egy kereskedelmi muzeum létesítésének eszméjét s mivel az érdekelt körök ez eszmével rokonszenveztek, nemsokára elhatározták, hogy a keleti muzeumot kereskedelmi muzeummá alakítják, lehetőleg a brüsszeli mintájára. Előbb azonban tüzetes bírálat alá vették a brüsszeli muzeum szervezetét s hibául ismerték föl, hogy a brüsszeli muzeumnak nincs sem műipari, sem ethnographiai osztálya, hogy a brüsszeli muzeum a szomszédos tartományok iparczikkeit is fölvette gyűjteményébe, ezekről pedig a termelő közvetlenül sokkal jobb információt szerezhet, végül, hogy a brüsszeli muzeum kizárólag a belgiumi konzuloktól szerzi be információt, holott e célra a világ különböző részein szaklevelezőket is kellene megnyernie.

E hiányok pótlására törekedett a bécsi kereskedelmi muzeum. Sőt még tovább ment. Hogy a kormány az oly nagyfontosságú kereskedelmi és hajózási szerződések megkötése, új közlekedési utak létesítése vagy támogatása, kereskedelmi megbizottak kiküldése és esetleg új konzulatusok létesítése, illetőleg régiak megszüntetése körül minden irányban kellőképen informálva legyen, elhatározta, hogy a világ összes államainak *termelési, fogyasztási és közlekedési* viszonyaira vonatkozó adatokat beszerzi, rendezi s betekintés végett nyilván tartja. Beszerzi és kiállítja továbbá azt az anyagot, mely a hazai kereskedőt és iparost a külföldi új piacokon való sikeres versenyre buzdíthatja s esetleg külföldi specialis nyerstermények vásárlására indíthatja. Ez utóbbi anyag a muzeum kereskedelmi gyűjteményeiben foglal helyet. Ebben különös gond fordítatik arra, hogy az exporteur megismerje a kivitelre szánuható kelendő cikkek mintáit, (melyek esetleg más országokból vitetnek az illető piacra), megismerje a mértékre, az árra, a csomagolásra s a felbontásra vonatkozólag legszükségesebb tudnivalókat.

E gyűjteményeket időről-időre és bizonyos specifikus osztályozás szerint a kereskedelmi muzeum az ország (Ausztria) kereskedelmi s iparkamaráihoz is beküldi, hogy a kamara területén levő iparosokat bizonyos cikkek készítésére és exportálására buzdítsa. Ez osztály-gyűjteményekkel a muzeum avatott hivatalnokai is elmennek az azokat kiállító kamara székhelyére, hogy az iparosokat a megfelelő információkkal elláthassák. Ez ujítás által a muzeum tevékenysége decentralizáltatik, a mi a különböző ipari központokra való tekintettel, nem csekély előnynek nevezhető.

A kereskedelmi muzeum által a keleti muzeumtól átvett műipari és ethnographiai gyűjtemények értékesítésére továbbra is kiváló gondot kíván fordítani a bécsi intézet, mely meg van győződve, hogy e specialis gyűjteményekből az iparosok nem csekély ösztönzést nyerhetnek bizonyos új cikkek gyártására és ezek kelendőségének biztosítására nézve.

A *tudakozó-iroda* három irányban fog működni. Fölvilágosítást ad külföldiek hitelviszonyai felől, továbbá bizonyos iparcikkek elhelyezésére s általában a kivitel irányítására nézve nyújt információkat, végre a közlekedési és tarifa-viszonyok

ismertetésére is kiterjeszti működését. Ugyancsak ez intézet keretében egy külön osztály a külföldi szükségletre az által kívánja a termelők figyelmét fölhívni, hogy a pályázatokról, versenytárgyalásokról s általában a szállításokra vonatkozó kiírásokról idejekorán és tüzetesen kívánja a termelőket értesítésekkel ellátni.

A bécsi kereskedelmi muzeummal majdnem egyidejűleg keletkezett a *milanói*. Ez utóbbinak létesítésére különben már az 1884. évi turinói kiállítás alkalmával is gondoltak s e kiállítás több érdekes tárgyát meg is szerezték. A milanói kereskedelmi muzeum különben királyi decretum által szerveztetett s működését az olasz ipar- s kereskedelmi körök lelkes támogatása közben kezdette meg. E szép jövővel kecsegtető intézmény is több irányban újítást hozott be.

Igy például különös sulyt fektet *új iparágak* meghonosítására. A külföldi kiviteli kereskedelemben kelendő oly czikkekből, melyek Olaszországban még nem gyártatnak, e muzeum rendszeres gyűjteményt állít egybe s a vállalkozókat, termelőket ez iparágak meghonosítására buzdítja.

E mellett megbizottai s főleg a konzulatusok által különös figyelmet fordít a külföldi piacokon Olaszország ipara szempontjából érdekes jelenségekre. Igy például legutóbb fölhívta a kiváló olasz selyemgyárosok figyelmét arra, hogy Ausztria selyemipara sikerrel versenyez a híres lyoni selyemgyártmányokkal a smyrnai és palästinai piacokon; Algirt és Tuniszt mint az olasz butor- és lakatos-ipari czikkek alkalmas piacait jelölte ki, stb.

De legérdekesebb e muzeumnak egy másik újítása. Az olasz kereskedelmi s iparkamarák segítségével és közreműködése mellett ugyanis egyelőre Buenos-Ayres, Alexandria, Montevideo, Rosario, Konstantinápoly és Tunis városokban az olasz készítményekből külön *mintaraktárakat* létesített, s e czikkek kelendőségének az illető piacokon való előmozdítására fölhívta megbizottai figyelmét s közreműködését. E megbizottak kötelesek részletesen megokolt jelentéseikben amaz okokat is felsorolni; miért nem számíthat egyik-másik olaszországi cikk az illető piacon kelendőségre és miként kellene a szóban levő czikkeket gyártani, hogy azok terjedésének misem álljon utjában. Ily praktikus irányu működés az olasz ipar kiviteli érdekeinek előmozdítását jelentékenyen elősegíti.

Említettük már, hogy a *londoni* kereskedelmi kamara szintén elhatározta egy kereskedelmi muzeum létesítését. Felette érdekes az a jelentés, melyet az említett kamara titkára, a közgazdasági téren is ismeretes *Murray B.* ur, a kereskedelmi muzeumok tanulmányozása után a kamara elé terjesztett.

Murray indokolja jelentésében, hogy ama kiváló előnyök mellett, melyeket a kereskedelmi muzeumok intézménye nyújt, miért nincs még Angliának ily intézete? Az idegen ezt alig értheti, de az angolok ismerik a hiány okait. Harmincz év előtt Nagy-Britannia iparilag az első állást foglalta el, mert az iparos Európa még nem létezett. E harmincz év alatt az angol magán tevékenység leigáztatta magát, úgy hogy alig maradt valami egykori fölényékből. Az igazság az, hogy a magán tevékenység lényegileg mindig önző és az is fog maradni. Többet gondol a mára, mint a holnapra és ez nagyon természetes. A magán vállalkozás a lehető legnagyobb hasznot keresi és keveset törődik a jövő üzleteinek megkönnyíthetésével. A magán vállalkozás csak magára gondol, mert személyes és nem törődik nemzeti tekintetekkel. Ideje fölismerni, hogy a magán és nemzeti érdek alkalmaslag konfliktusba kerülhet egymással és miután két érdek létezik, a nemzeti és a személyes, mindkettőt meg kell védeni és nem az egyiket a másik rovására.

Pedig a kereskedelmi muzeumok intézménye lesz az, mely szolgálni fogja a nemzeti kereskedelem érdekeit.

Egy kereskedelmi muzeum, különösen ha az ipari központokban fiókok állíttatnak fel, kitünő eszközül szolgálna az ipari lakosság kiképeztetésére. A munka, különös ügyes és szép munka, a versenyharczban ép oly nagy tényező, mint a tőke. Európa munkája haladt és kétségkívül Angolország költségeire. A sikereket máris érezhetjük, és könnyű megjósolni, hogy egyre jobban fogjuk érezni. A gépek hozzájárultak ahhoz, hogy a munka műszakilag átalakult, most már a munkát a gépek fölé kell emelni. Az első lépés az, hogy minden ország munkásainak meg kell mutatni, hogy mennyivel ügyesebb munkások vannak másutt.

Mindezeknél fogva határozottan ajánlhatni a kereskedelmi muzeumok felállítását.

Még érdekesebb azonban, hogy Murray mivel indokolja a kontinentális példának nemcsak utánzását, hanem nagyszerűség-

ben, berendezésben, tekintélyben és gazdagságban lehetőleg utólérhetlen megvalósítását. Mert bár, — ugymond, — a kereskedelmi muzeumok még alig vannak túl a kezdeten s ma még számokban bajos azt a hasznot kiszámítani, a mit a kiviteli kereskedelemnek hajtanak, még sem lehet tagadni, hogy azok a külföldnek Angliával való újabb versenyét jelentik s kell, hogy Anglia által is e szempontból tekintessenek. Ha be akarnók várni azt a pillanatot, míg a kereskedelmi muzeumok intézményének hasznossága a világ előtt immár kétségtelenül bebizonyult, akkor Angliára nézve már nagyon késő lehet azt a tért elfoglalni, melyet addig előle mások bizonyára el fognak hódítani. Az intézmény semmi esetre sem árt, tulságos sokba nem kerül, s Angliára nézve nem a »noblesse oblige«, hanem a »success oblige« elve (a siker utánzásra kötelez) legyen itt is az irányadó.

A létesítés részleteire rátérve, a londoni kamara súlyt fektet arra is, hogy a muzeumok gyűjteménye a munkásokra oktatólag is hasson s meggyőzze őket arról, hogy nem a tőke képviseli a hatalmat, hanem a munka intelligentiája. Az angolok a gyűjtemények berendezése alkalmával különben azt is föl akarják tüntetni, hogy a népek és nemzetek a föld kerektségén mily czikkeket fogyasztanak és meddig hat el az angol ipar e czikkek fedezésében. Végre új volna az intézettel kapcsolatos laboratorium, melynek főfeladata volna a még ismeretlen nyersanyagokkal, rostokkal, stb. új és új kísérleteket tenni s ezeknek eredményeit közre adni. Ez által számos iparág gyártási eljárásában előnyös változásokat lehetne létesíteni.

A *budapesti* kereskedelmi muzeum szervezete egészen új alapon készült s egyesíti magában a kereskedelmi muzeumok, a kiviteli mintaraktárak s a tudakozó-irodák, valamint a bécsi volt keleti muzeum céljait. E sokoldalú irányzat természetesen csak fokozatosan fog érvényesülhetni, de az ut az összes kereskedelmi célok elérhetésére nézve egyengetve van. Nemcsak azért, mert e sorok írója tervezte e szabályzatot, hanem főleg azért, hogy mindazok, kik ez intézmény célját és hivatását mindeddig át nem értették s annak működése felől maguknak teljes képet alkotni nem tudtak, azt közelebbről megismerjék: szükségesnek tartjuk a budapesti kereskedelmi muzeum szervezetének megismertetésére az immár jóváhagyott szabályzatból a következő részeket közölni:

A budapesti kereskedelmi muzeum célja és feladata: a) megismertetni a közönséggel mindazon kereskedelmi czikkeket, melyekben a hazai ipar versenyképes és kivitelre számíthat; b) megismertetni a hazai termelőkkel mindazon kereskedelmi czikkeket, melyek a külföldön, főleg a keleti országokban piaczokra találhatnának; c) odahatni, hogy termelőink a bel- és külföldi szükséglet (időnkinti szállítások, verseny-ajánlatok, stb.) felől mindenkor tájékozva és előre értesítve legyenek.

E cél elérésére szolgálnak a muzeum gyűjteményei, irodája, időnkénti értesítései és könyvtára.

A muzeum gyűjteményei két főosztályból állanak, és pedig:

A. Hazai gyűjteményekből, melyeknek az a célja, hogy a hazai termelésnek lehetőleg teljes képét tüntessék föl és egyrészt a hazai közönséget a magyar iparczikkok fogyasztására, másrészt a hazai termelőket termelvényeink értékesítésére ösztönözzék. E gyűjtemények alosztályai a következők: a) hazai termelvények gyűjteménye részint mint állandó és részint mint változó kiállítás. E gyűjtemények felölelik mindama hazai gyári-, kézmű-, házi- és műipari czikkeket, a melyek a mindennapi szükséglet számára termeltek és a melyeknek a hazai és külföldi fogyasztásban való nagyobb mérvű terjedése a hazai ipar fejlődése érdekében kívánatos. E gyűjtemény keretében a specziális hazai műipari czikkekből külön osztály szervezendő. b) A hazai nyerstermények és anyagok gyűjteménye, melyek az ipar által feldolgozottnak és értékesíthetők, különös tekintettel az újabb anyagok és pótanyagok rendszeres feltüntetésére. B. Külföldi és kivált keleti gyűjtemények, melyeknek célja iparunk exportképességét fejleszteni. Ez osztály a következő alosztályokból áll: a) A keleti kivitelre alkalmas ipari termelvények (exportczikkok) gyűjteménye. E gyűjteménybe felveendők mindazon czikkok, melyek a keleti országokban nagyobb kelendőségre számíthatnak. E czikkok a keleti országok és iparágak szerint csoportosítandók; feltüntetendő e czikkok legkedveltebb kikészítési és csomagolási módja is. b) A keleti műipari czikkok gyűjteménye, melyeknek formai, ornamentikai és technikai utánzása és előállítása által a keleti piaczokon üzletre számíthatunk. c) A külföldi nyerstermények és ipari feldolgozásra alkalmas anyagok gyűjteménye, mely ama termékek sorozatát tárja föl, a melyeknek az iparban való értékesítése ajánlatos vagy különös előnyökkel van összekötve.

A kereskedelmi muzeum irodája felvilágosítást nyújt a közönségnek: a) a kiállított iparczikkok árára és szállítására nézve; b) felvilágosítást nyújt a vám- és szállítási feltételek felől; c) kívánatra információkat közvetít egyes külföldi czégek megbízhatósága és hitelképessége felől; d) nyilvántartja a versenyképes hazai czégek jegyzékét és gyűjti ezek árjegyzékét; e) kívánatra közvetíti a megrendeléseket; f) értesítést ad az állami, hatósági, közintézeti és esetleg magánvállalatok által kiirt szállítási felhívások, pályázatok és verseny-ajánlatokról; g) a külföldi, főleg a keleti országok hasonló pályázati kiírásait figyelemmel kíséri és azok felől a hazai czégeket idejekorán értesíti; h) tájékoztatja a külföldet,

főleg pedig a keleti országokat iparunk versenyképessége és haladása felől; i) értesítést ad a hazai és külföldi időleges és állandó kiállításokon való részvétel feltételei felől; j) a konzuli jelentések és hasonló más közlemények fontosabb és bennünket közelebről érdeklő részleteit az érdekelt körök számára azonnal hozzáférhetővé teszi. E feladatok könnyebb elérése céljából a muzeum *értesítő*t ad ki. Sürgős értesítéseit az iroda a napilapok és a muzeum helyiségeiben kifüggesztett hirdetésmények útján teszi közzé.

A kereskedelmi muzeum *könyvtár*t tart fenn, mely főleg céljainak előmozdítására alkalmas szakkönyveket és lapokat, úgymint czimtarakat, szaklapokat, a vasuti szállításokra, vámtetelekre vonatkozó könyveket, a kereskedelmi viszonyokra vonatkozó törvényeket, konzuli jelentéseket és általában a gyakorlati közgazdasági ismertetéseket tárgyzó könyveket tartalmazza. E könyvtár és annak katalogusa alkalmas módon az érdekelt közönség számára hozzáférhetővé teendő.

E tüzetesen ismertetett kereskedelmi muzeumok körülbelül felölelik mindazt, a mit újabban a kereskedelmi muzeumok szervezetének javítása és megfelelő átalakítása, illetőleg kiegészítése és tökéletesítése érdekében tettek. Föl kell azonban említenünk, hogy az intézmény főleg a brüsszeli minta szerint jelentékenyen elterjedt. Belgiumban Gent, Antwerpen és Liège városok, Franciaországban Lyon, Bordeaux, Lille, Rouen, Portugáliában Lissabon és Porto, Németországban Frankfurt és Lipcse létesítettek hasonló intézeteket; legutóbb Köln és Düsseldorf vetekedik ily intézetért és Olaszország több pontján szintén utánozni készülnek a milanói mintát. Svájcban (St.-Gallen) és Spanyolországban szintén foglalkoznak ez eszmével és Dánia, Skandinávia, sőt Marokkó (Tanger) sem akar e tekintetben a többi államoktól elmaradni. Csak Oroszország és a keleti tartományok nem siettek eddig a kereskedelmi muzeumok eszméjében rejlő előnyöket a maguk számára is biztosítani...

II.

Lássuk most már a kereskedelmi muzeumokat megelőző intézményeket, a *kiviteli egyesületeket*, *mintaraktárakat*, stb.

Egyike a legrégebb e nemű intézeteknek az *amsterdami* Kaizersgrachten fekvő *Niederlandsch Handels-Museum*. Bár czime a kereskedelmi muzeumok közé sorozná, szervezeténél fogva nem lehet azok közé osztani. Mert az amsterdami intézet tisztán kereskedelmi vállalat, leginkább a kereskedelem és a hajózás érdekeinek szolgálatában áll s félig-meddig inkább az *állandó kiállítások*

jellegével bir. De ebben sem követ nemzeti célokat. A szomszéd államok ipari termelvényei ép úgy helyet foglalhatnak benne, mint a hazaiak, s az iroda ezeknek kereskedelmi érdekeit is készségesen előmozdítja. A kiállított minták alapján elfogad megrendeléseket nagyobb mennyiségű árukra s ezáltal az állandó kiállítás és részben az árucsarnok jellegét viseli magán; a kiállítók térdíjat fizetnek, kiállításukról hirdetések tesznek közzé s általában üzleti érdekeiket mozdítják elő e csarnokban való kiállítás által. Egy kiváló szakférfiu találóan nevezte el ez intézetet egy jól berendezett, jól informált s jól vezetett *bizományi* háznak, mely különben egy társaság tulajdonát képezi. Ez utóbbi tényből is kiviláglik, hogy ez intézet nem követhet nemzeti célokat.

Németalföldről szólva, meg kell még említenünk a *haarlemi* Kolonial-Museumot. Az állam által meglehetősen jól dotált ez intézetnek főcélja első sorban a németalföldi gyarmatok termelési és fogyasztási viszonyait föltüntetni, a kormánynak teendő javaslatok és a magánosoknak adandó tanácsok által a gyarmatok gazdasági érdekeit előmozdítani s az anyaországnak kereskedelmi s forgalmi érdekeit a gyarmatokkal szemben megóvni és fejleszteni. E föladatai megoldása körül alkalmazott módokatnál fogva ez intézmény működése nagyon megközelíti az újabban szervezett kereskedelmi muzeumok hatáskörét.

Franciaországban több kereskedelem-földrajzi társaság évek óta odatörekszik, hogy egyes távolabb fekvő forgalmi területek fogyasztási és termelési viszonyait lehetőleg megismertesse. De e kisebb, bár elég tekintélyes és szép sikerrel működött intézetek, főleg a párisi és bordeaux-i *société de géographie commerciale* című egyesületek újabban hangosan fejezik ki ama kívánságukat, hogy céljaik hathatósabb megvalósítása érdekében alkalmas *központ* teremtessek. És ily központi intézetül egy kereskedelmi muzeumot akarnak. A francia ipar kiviteli érdekeinek előmozdítására több irányu fontos kezdeményezések történtek legutóbb, melyekre alább tüzetesen visszatérünk. De bár sok kiváló közgazda a kereskedelmi muzeumok célját és hivatását nem tudja eléggé méltányolni, alig szenvedhet kétséget, hogy a francia központi kereskedelmi muzeum eszméjének kivitele és létesítése nagyon közelálló dolognak tekinthető.

Németországban számos gyakorlati értékű kezdeményezéssel

találkozunk, melyek végcélja ugyanaz, mint a kereskedelmi muzeumoké. A Berliner Central-Verein für Handelsgeographie már évek óta e célokat követi és működése közben sok számbavehető eredményt ért el.

Egyike a legkiválóbb alkotásoknak e téren a *stuttgarti* Export-Musterlager, mely 1882-ben alakult. Az egyesületnek mintegy 400 tagja van. Az intézet célja a württembergi ipar termékeit a külföldön árjegyzékek, hirdetések, stb. által terjeszteni. 1882-ben 90, 1883-ban 730, 1884-ben 913, 1885-ben 1087 megrendelést intézett el s ezek közül igen sok tengerentuli városokba ment. Az intézet eddig több mint 10,000 katalógust terjesztett a világ minden részében; a legfontosabb világkereskedelmi központokon összesen 24 képviselője van s legújabbban *Hamburgban* fiók-raktárt állított, mely szép virágzásnak indult. Majdnem hasonló szervezettel keletkezett másfél év előtt a *Karlsruhei* Export-Musterlager, mely a külföldön szintén megbizottak által kíván a bádeni nagyhercezség iparának kelendőséget és elterjedést biztosítani. A frankfurti, müncheni és a karlsruhei hasonló intézetek különben kartellviszonyban állanak, a mennyiben a hozzájuk intézett oly megkereséseket, melyeket az illető iparág hiányában elintézni nem tudnak, egymás között kicserélik s így ha például Münchenből oly cikket kérnek külföldre, mely kiváló minőségben csak Karlsruhében található, ez a megrendelés ide áttétetik.

Gyakorlati módon kezdték meg a kiviteli cikkek terjesztését *Drezdában*. A szász királyság kivitelképes iparosai ugyanis készítményeikből kiállítást rendeztek s meghívták a hamburgi, brémai legkiválóbb kiviteli cégek főnökeit e kiállítás megtekintésére. Az említett hanzavárosok exporteurjei a kiállítás tanulmányozása alapján számos oly cikket fedeztek föl, melyeknek forgalomba hozására nyomban készségesen vállalkoztak. E siker fölbátorította a szász exportképes gyárosokat, kik a kiviteli egyesületet azonnal meg is alkották. Ez egyesületnek ma már 300 tagja van s állandó kiállítása számára a királyi család készségesen engedte át Prinz Max-palotát, mely azonban a kiállítás számára csakhamar szüknek bizonyult, úgy hogy a szomszédos épület egy részét is igénybe kellett venni.

Hasonló állandó kiállítás létesült *Nürnbergben*, az ottani

jóhirü müipari muzeum mellett. Célja a termelés és fogyasztás közvetítése, a gyárak készítményeinek terjesztése s a termelésben a javítás és a haladás fokozatos elérését előmozdítani és biztosítani. A tárgyak eladását a müiparmuzeum közvetíti s ezért öt százalék közvetítési díjat szed. A kiállítás mellett tudakozó-iroda áll fönn, mely technikai és kereskedelmi kérdésekben fölvilágosításokat nyújt; egy külön gyűjtemény is rendelkezésre áll, mely a legnevezetesebb kereskedelmi termékeket, nyersanyagokat, félkészítményeket, ethnográfiai tárgyakat, térképeket és utazási terveket tartalmaz. E gyűjtemény után itélve, az állandó kiállítás tulajdonképpen szintén a kereskedelmi muzeumok tendenciájával létesült, azonban e célzt világosan nem tűzte ki, mert Németországban is, mint sok másutt, az az »elv« uralkodik, hogy bizonyos hézagpótló intézmények létesítése alkalmával kiki törekedjék valami »ujat«, »eredetit« létesíteni. Az utánzatoktól, bármily kitünöek legyenek a mintaszerű példák, visszarettennek. És mégis általában azt tapasztaljuk, hogy a sok kisebb németországi kiviteli egyesület csak sporadice képes hivatásának megfelelni s ma már Németországban általában hangoztatják egy Berlinben létesítendő *központi birodalmi kereskedelmi muzeum* szükségességét, mely tekintélyével, hatalmával és a rendelkezésére állható hathatósabb eszközökkel bizonyára képesebb lesz a német ipar összérdekeit képviselni, mint az eddigi decentralizált rendszer, mely mellett minden állam és herczegség megalkothatta a maga specialis kiviteli együletét. Központi kezelés és vezetés, egységes külföldi képviselő mellett természetesen sokkal inkább el lehet a kiviteli érdekek hathatós fejlesztését érni s ez a tudat sürgeti a központi intézet létesítését. Ezért azonban nem akarjuk a most érintett kisebb együletek jelentőségét kicsinyelni. Ezek az eszmeuttörői voltak s ök egyengették utját az egységes és nagyobb-szerű központi intézet létesítésének.

Míg Németországban ez egységes törekvések mind jobban érvényesülnek, addig *Bécsben* azt látjuk, hogy az immár létesített kereskedelmi muzeum az ottani nagyipar kiviteli érdekeinek előmozdítására nem tartatik elegendőnek. Erre mutat az a körülmény, hogy az ugyan már régebben főállott *kiviteli egyesület* a kereskedelmi muzeum létesültével nemcsak nem szüntette meg működését, hanem külön *kiviteli mintaraktárt* is létesített. A kivi-

teli mintaraktár célja ugyanaz, a mi a mi kereskedelmi muzeumunk Hazai Gyűjteményeinek. A konzulatusok útján föl hívja a külföldi fogyasztó közönség figyelmét az osztrák-magyar (!) iparcikkekre s e célból katalógusokat osztogat a külföldi fogyasztók között. A kiviteli mintaraktárt pedig azért tartja fenn, hogy a bel- és külföldi fogyasztó teljes áttekinthető képet nyerhessen az osztrák ipar felől. Bécs világváros. Számos külföldi ember fordul meg benne évenként s ezekre számít leginkább a kiviteli mintaraktár. A gyűjteményeknek idegenek által való látogatásából azt remélik, hogy új üzleti összeköttetések keletkezhetnek. Ez mind igaz. Azonban a kiviteli egyesület céljai között egyetlenegy sincs, mely nem illenék be a kereskedelmi muzeum keretébe. És nézetünk szerint a kereskedelmi muzeum, ha minden agendát egyesít kezeiben, sokkal hatályosabban működik. A dupla helyiség bére felesleges, az igazgatás kétfelé szakítva költségesebb s a külföldi ügyvivők is több dolgot kapnak két forum által, de több hasznot azért a kétfelé való levelezéssel nem hajtanak. Sőt az is kérdés, nem-e kell a konzulatusoknak ismétlésekbe bocsátkozni, nem-e csinál a két különböző, de egy cél felé törekvő egyesület felesleges munkát, vagy nem működik-e épen ellentétes irányban? Különben ezek oly kérdések, melyek bennünket is közlelről érinthetnek. És itt azt a kérdést vethetjük föl, hogy ha a bécsi egyesület »osztrák-magyar«-nak nevezi magát és mintaraktárát, nem tartaná-e ildomosnak, hogy legalább pro forma a magyar iparcikkekre is figyelemmel legyen? Eddig ez irányban alig tett valamit. Ellenben biztosította magának, a mit érdekes fölemlíteni, a külügyminiszterium támogató közbenjárását, mely miniszterium körlevélben utasította a konzulatusokat ez egyesület céljainak előmozdítására. A versenyzés különben még tovább ment. A kereskedelmi muzeum védnöke egyik népszerű főherczegünk; a kiviteli egyelet pedig a trónörökös védnöksége alatt nyitotta meg mintaraktárát. E verseny a verseny előmozdításában nem tartozik a nélkülözhetlen szükségességek közé s nem tudjuk: használ-e annyit a közügynek, mint a menyit esetleg árthat?

III.

A *hajóbazárok* vagy az *uszó mintaraktárak* eszméje szintén azt a célt követi, mint a kiviteli egyeleték vagy a kereskedelmi

muzeumok. De bizonyos irányban figyelmet érdemel e praktikus eszme. A kereskedelem ugyanis régtől fogva a nagy kikötővárosok torkából megy a többi nagy kikötővárosok torkába. Ezeknek jó szolgálatot tehet az uszó mintaraktárak intézménye, mely egy egész jól berendezett kiállítást mutat be az illető városoknak s a nélkül, hogy a be- és kicsomagolás és az átszállítás nehézségeivel meg kellene küzdenie, viszi a kiállítást városról-városra, kikötőből-kikötőbe.

Már a középkorban kicsiben ismeretesekek voltak e vándorló hajók, megrakott kincseikkel. S a mit évszázadokkal ezelőtt primitív kiadásban, a szükség parancsából tettek, azt új irányban, korszerű mezben kívánják most a kereskedelem és a kiviteli szolgálatában érvényesíteni. A mennyit a hajózás és a hajózás berendezése évszázadok óta haladt, oly mértékben fogjuk a haladást az uszó mintaraktárak intézményében megtestesítve látni.

Pastourreau Labesse, tengerészeti mérnök penditette meg újabban, illetőleg elevenítette föl és modernizálta a hajón rendezendő kiállítások eszméjét. A helyett, hogy a világ minden részében — írja nevezett mérnök e tárgyban kiadott röpiratában — költséges bazárokat állítanánk, az ezekkel összekötött célt sokkal könnyebben elérhetjük a gőzhajókon rendezett kiállítások által, melyek az összes nevezetes kikötőket érinthetnék. Az illető hajó tehát nagyban a tengerentuli utazó ügynökök szerepkörét tölthetné be. Ama összeköttetéseknél fogva, melyek az összes világtájak között immár létesültek, a kiállítás gyűjteményei időről-időre kiegészíthetők s így körutjukat bizonyos időközökben ismételhetik. Lehetséges volna például a legnevezetesebb ötven kikötőt két évi időközben körülhajózni, ha egy-egy állomásra átlag tíz napi tartózkodási időt számítunk. Ha pedig több hajót küldenénk ki e föladattal, az árukat bizonyos rendszer szerint osztályozni lehet. A hajójáratokat ehhez képest rendszeresíteni kellene, hogy az elindulás és a megérkezés ideje pontosan be legyen osztható s a kiállításra az érdekelt körök kellő időben figyelmeztethetők legyenek.

Különös gondot kellene fordítani az egyes nevezetesebb iparágak megfelelő képviseltetésére. Minden kiállítási kategóriából bizonyos készletet is kellene a hajóval vinni, hogy a megren-

delések azonnal eszközölhetők legyenek. Az üzletek természetesen csak készpénz mellett köthetők.

A kiállítók megfizetik az igénybe vett tért, a készlet után való szállítási díjakat s az eladás után járó közvetítési díjakat. Ellenben a kiállítóknak joguk van a vevőkkel egyenes összeköttetésbe lépni, a fogyasztási terület szükségletei és igényei felől directe tudakozódásokat beszerezni.

Ez eszme realizálása, a tervező szerint, csak is vállalkozás útján jöhet létre.

Ezért szükséges, hogy a vállalkozók a kiállítóknak az átvett árumennyiségekkel szemben megfelelő garantiát nyújtsanak, de szükséges a garantiát arra is kiterjeszteni, hogy a kiállításban résztvevők érdekei — új piacok szerzése, készítményeik elterjedése tekintetében — szintén kellőképen megóvassanak.

Mindezeknél fogva tehát ily vállalat sikere szempontjából a legfőbb követelmény az, hogy teljesen megbízható, pártatlan és szakavatott férfiak által vezettessék s hogy azt a kereskedelmi világban ismeretes, tisztelt és befolyással bíró tekintélyes szakemberek támogassák.

Ez eszmét már sikerrel valósította meg a »Berliner Centralverein für Handelsgeographie und Förderung deutscher Interessen im Auslande.« Ez egyesület a »Gottorp« hajón rendezett uszó kiállításával az Atlanti-Oczeán főbb kikötőit s azután a Földközi-tenger összes nevezetes kikötőit meglátogatta s mindenütt állandó kereskedelmi összeköttetésekre tudott szert tenni. Az expeditió költségei 75.000 márkára rugtak, melyből a kiállítók (átlag fejenként 300 m.) 25.000 márkát fedeztek térdijaik által; 30.000 márkát az expeditio barátai adtak, a főntemlitett egylet 10.000 s a »Deutsche Exportbank« 15 ezer márkával járultak a költségekhez. Az expeditiók kézzelfogható eredményei közé tartozik a Lissabonban németországi gépekből létesített állandó kiállítás, melyben 43 elsőrendű gyáros vesz részt s mely a legszébb reményekre jogosít föl. Hasonló kísérletet tettek a múlt évben a *triesti* exporteurök is.

Az uszó mintaraktárak intézményének értékesítésével különben két francia és egy svéd társaság foglalkozik. Valószínű, hogy rövid idő múlva a francia ipar e hajóbazárokon fogja a világ legnevezetesebb kikötőit bejárni. (Legujabban több fran-

czia képviselő azt az indítványt terjesztette a kamara elé, hogy a kormány *hét* nagyobb hajót engedjen át ily uszómintaraktárak gyanánt való fölhasználás végett.) Valószínű továbbá az is, hogy miként a kereskedelmi muzeumok eszméjét, egyrészt az intézmény gyakorlati céljainál fogva, de másrészt a verseny kényszerűségénél fogva is, elfogadták az ipari tekintetben egymással versenyző államok, úgy nemsokára az uszó mintaraktárakon is meg fogjuk ismerni a németalföldi, angol, spanyol, osztrák, német stb. lobogókat.

És így ama gyakorlati célok, melyeket azelőtt a kiállítások követtek, lassankint el fognak oszolni a kivitel praktikus előmozdítását célzó intézmények között; s ennek bizonyára nagyobb eredménye lesz. Több lesz a haszon az iparra nézve s kevesebb lesz — a kiállítás, a mi elvégre is nem baj, sőt talán inkább szerencse a már úgy is tulságosan igénybe vett iparra nézve.

IV.

A kivitel rendszeres előmozdítására s általában a külkereskedelem fejlesztésére nem csekély befolyással bírnak a *consulok* s az a buzgalom, lelkiismeretesség, melylyel ezek az illető ország kereskedelmi érdekeinek előmozdítására törekszenek. Természetes tehát, hogy a *consulátusok ujjszervezésének* kérdése és ezzel kapcsolatban sok más fontos kérdés nagyon is összefügg a kivitel rendszeres fejlesztésének kérdéseivel.

És tényleg a *consuli tevékenység reformjának* kérdése újabb időben sokat foglalkoztatta ama köröket és államokat, melyek kivitelük terjesztése és fejlesztése érdekében otthon nagyfontosságú intézkedéseket tettek és jelentékeny áldozatok árán újabb intézményeket létesítettek.

Különös figyelmet érdemel a Svájcban ez érdemben megindult mozgalom, mert az itteni javaslatok, több-kevesebb módosítással, ráillenek a többi államok consulátusi ügyére is.

Svájcban e mozgalmat Comtesse és társai indították meg a szövetségtanácshoz beadott javaslatukban. De a mozgalomnak életet és testet tulajdonképen dr. *Oncken* Ágost, a berni egyetemmel kapcsolatos közgazdasági és konzulátusi seminárium ismert tanára, adott.

Az eddigi rendszer szerint a svájczai consulok nagyjából tisztületbeliek, vagyis fizetésnélküliek. E méltóságok azonban

nem nagy lelkiismeretességgel felelnek meg hivatásuknak és a consuloknak több mint fele még a szokásos évi jelentéseket sem szokta megtenni. Ezért már 1884-ben foglalkozott a szövetség-tanács a consulátusi ügy módosításával s akkor határozatilag kimondotta, hogy a külkereskedelmi képviselőtökéletesítésére vonatkozó kezdeményezéseket a *magán-tevékenységnek* kívánja fönntartani. Ha azonban a külföldön kamarák, ügynökségek, tudakozó irodák stb. létesülnek, melyek a honi ipar és kereskedelem érdekeit képviselni hivatvák s a szövetség-tanács támogatására igényt emelnek, e kérvényeket a kormány esetről-esetre megvizsgálja s a mennyiben az illető intézmények hasznosságáról meggyőződik, az anyagi támogatást esetről-esetre megszavazza.

E határozat meglehetősen észszerű és rezervált. De a legfontosabbat szem elől tévesztette. Nem számított ugyanis arra, hogy a magán-tevékenység a kérdéses intézetek létesítésével éppen nem fog törödni. És ez bekövetkezett. Időközben pedig a külkereskedelmi érdekek méltóbb képviselője még sürgösebbnek mutatkozott. Az egyes államok erőfeszítéseket tettek kivitelük hathatós előmozdítása érdekében és a svájci köztársaság sem akart ezek mögött elmaradni. Annál kevésbé, mert mindjobban meggyőződött róla, hogy a consulátusok jelenlegi szervezetükben fokozott föladataiknak és nagyobb hivatásuknak megfelelni alig képesek.

A leghivatottabb szaktestületek sürgették tehát a consulátusi ügy reformját s kérelmük fősulya oda gravitált, hogy a létező tiszteletbeli consulok (Wahlconsule) mellé szakképzett és jól dotált segéd személyzet (Berufsconsul) alkalmaztassék. Minden fontosabb consulátus hivatala két részre osztandó; legyen egy *jogi és administratív* osztálya a rendes közigazgatási és képviselői ügyek lebonyolítására és e mellett állittassék föl minden consulátusnál egy külön *kereskedelmi* iroda az ország kereskedelmi s főleg kiviteli érdekeinek hathatós előmozdítására. A kereskedelmi irodákat föl kellene szerelni mintakönyvekkel, árjegyzékekkel, kisebb mintaraktárakkal s általában mindazzal, a mivel a hazai ipar s kereskedelem érdekeinek az illető helyen szolgálatot tehet.

Időközben pendítette meg Olaszország egy tekintélyes szaktestülete a *kereskedelmi attachék* eszméjét. Szintén tetszetős, új eszme, mely általában kedvező fogadtatásra talált. A kereskedelmi attaché ugyanis az ország diplomatiái testületébe osztatnék be s

a diplomatiái képviseletnek kiegészítő részét képezné. Hivatása volna azon ország közgazdasági viszonyait tanulmányozni, melyhez be van osztva. Tanulmányozná a vámkérdéseket, szállítási tarifákat, a fogyasztás és termelés viszonyait, a közgazdasági téren létesült intézményeket és intézkedéseket, a figyelemreméltó összes jelenségeket s ezekről időközi jelentéseiben referálni tartoznék. Kötelessége volna a hazai ipar és kereskedelem érdekeire főleg a kivitel és újabb térfoglalás szempontjából különös figyelemmel lenni, általában mindazt teljesíteni, a mit a hazai kereskedelem érdeke a külső képvisellettől megkövetelhet s ez irányban a legjobb utmutatásokat, javaslatokat előterjesztéseiben megtenni stb.

Ez eszme nagyon megtetszett a svájcziaknak s immár ők is sürgetik a kereskedelmi attachék alkalmazását. Behatóbban foglalkozván ez új közeg hatáskörével, annak föladatait a következőkben jelölték ki: ismertesse meg az illető ország viszonyait s ama kilátásokat, melyek ott a hazai ipar újabb térfoglalására nyílnak; tegyen jelentést arra nézve: mily czikkeket kíván az ottani fogyasztás s e czikkek közül — melyeknek eredeti példányai a konzulok által beszerzendők volnának — melyeket fedezi a hazai, a külföldi ipar, s melyeknek fedezésére volna alkalmas a svájcz-i ipar. Az illető ország nyers-terményei s félkészitményei, melyek a svájcz-i ipar szempontjából fontossággal bírnának, mutattassanak be megfelelő mintákban. Nyujtson felvilágosítást a vámtarifa, a pénznem, a súly, az importált áruk dimenziója, minősége, csinozása, kiállítása, csomagolása felől, továbbá az eladási árak, az eladási föltételek, az árfolyam, hitelviszonyok és hiteligények fölött. Tájékoztassa honfitársait, főleg a vállalkozó köröket a közlekedési utak s vasutak felől, a tervben levő építkezések, vállalatok s szállítások felől, melyek kivitelében a svájcz-i ipar részt vehetne. Viszont lássa el a hatásköre alá tartozó svájcz-i konzulokat a svájcz-i ipar versenyképességére vonatkozó minden adattal, hogy ezek esetleg a rendelkezésükre bocsátandó minták segélyével a svájcz-i ipar terjedése érdekében mindent megtehessenek.

Mint ebből is látszik, a svájcz-iak a kereskedelmi attaché föladatait és hatáskörét még jobban ki akarják bővíteni, a meny-nyiben a kereskedelmi ügyekben az illető ország consulait egye-

nesen a kereskedelmi attaché alá kívánják helyezni. Mindenesetre figyelmet érdemlő eszme, mert igen természetesen — eltekintve ama előnyöktől, melyeket egy szakképzett, nemzetgazdasági ismeretekkel bővelkedő, hazája közgazdasági viszonyait jól ismerő kereskedelmi attaché praktikus működésétől várhatunk — sokat nyerhetünk még a consulátusok hatványozott tevékenységétől is, ha azok egy főnök által dirigálva s időről-időre nemcsak instruálva, hanem ellenőrizve is lesznek.

Hogy a consulátusok ellenőrzése tényleg szükséges, azt belátták *Északamerikában* is. Itt ugyanis a diplomatiái és consuli szolgálat tökéletesítése tárgyában a múlt év végére egybehívott kongresszus, mely csak napok előtt fejezte be tárgyalásait, azt a javaslatot fogadta el egyhangulag, hogy a consulátusok működésének folytonos *ellenőrzése* céljából két *főlügyelő* alkalmazandó, kiknek kizárólag az a föladata lesz, hogy a consulátusok ügymenetét és működését megvizsgálják s tapasztalataikról jelentést tegyenek. E főlügyelők mindegyike az utazási és napi költségek megtérítésén felül évi 4000 dollár fizetésben részesülne.

A consulátusokról szólva, nem szabad említés nélkül hagyni, hogy van az éremnek másik oldala. Ha panaszokat emelünk a konzulok ellen, ne feledkezzünk meg a közönség lanyha és közönyös magatartásáról. Nemrég a nálunk is ismert *Stefáni*, belgrádi consul, valóságos vádlevelet intézett az érdekelt kereskedelmi körök ellen. Panaszlólag említi föl, hogy épp ama körök, melyeket a consulok jelentései legközelebbbről érdekel, e jelentéseket, melyek megfelelő módon közzétételnek, el sem olvassák; oly kérdéseket kell gyakran a consulnak elintézni, melyek régebbi jelentéseiben régen superált dolgok gyanánt voltak fölemlítve. Tudakozódásokat kap egyes czégek hitelképessége felől, kiket a kereskedelmi s iparkamarák útján rég mint csödbejutottakat hirdetett ki; követelések behajtására szólittatik föl oly adósokkal szemben, a kiknek egy garas hitelt sem kellett volna adni; bizalmas kérdéseket vesz (igen sokszor bérmentesítetlen levelekben) a segédek aláírásával ellátva, s a felszólítások folytán tett eljárása közben támadt költségeket (kész kiadásokat), nem tudja a kérdést tevőkön behajtani. Általában pedig az a panasz, hogy a consulok közbenjárását akkor veszik igénybe s tanácsát akkor

kéri ki, mikor már nem segíthet; tehát nem bizonyos ügyletek megkötése előtt, hanem mikor a veszély már nem háriható el.

Ezek kellemetlen, tarthatatlan állapotok.

Ha megköveteljük érdekeink képviselőitől, hogy ügyünkben fáradva, érdekeinket megóvják és képviseljék, nekünk viszont figyelemmel kell lenni az illető consul jelentéseinek, előterjesztéseinek fontosabb mozzanataira. De ez irányban határozatot hozni, parancsot, utasítást adni nem lehet. Az értelmes, érdekeit szíven hordó kereskedő mindig lesz annyi belátással, hogy a szükséges tudnivalók iránt magát kellőképen informálja. A kit azonban erre szoktatni nem lehet, azzal másként is kell elbánni. A legcélszerűbb dolog volna, ha a *kereskedelmi muzeum* volna nálunk (másutt pedig más hasonló intézetek) az a forum, a hova a consulok a kereskedőket érdeklő értesítéseiket küldik. A *kereskedőket* pedig ide *kellene szoktatni*. A muzeum érintkezzék directe a consulokkal, a kereskedő pedig a muzeummal. Az eljárás ez által nem lesz hosszadalmasabb, de sok esetben a kérdezősködés fölösleges is lesz, mert az illető kereskedő gyakran már meg fogja találni a muzeum irattárában vagy nyilvántartási könyvben az általa tett kérdésre a feleletet. Ez által sok fölösleges dologtól, főleg ismétlésektől kimélnők meg a consulokat s a kérdést tevőknek mégis minden irányban megadhatnók a kellő felvilágosításokat, esetleg a követendő eljárásra nézve az utasításokat vagy a legjobb tanácsot.

V.

A külkereskedelmi érdekek előmozdítása szempontjából az egyes államok az eddig felsorolt intézkedéseken kívül másnemű javaslatokkal is állottak elő.

A francia nemzetgazdáknak 1886 derekán tartott kongresszusa ugyanis konstataulta, hogy a francia ipar kivitelének hanyatlása leginkább a francia iparosok tájékozatlanságának, gondatlanságának és hanyagságának, valamint képviselőik rosszul való megválasztásának tulajdonítandó. A kivitel előmozdításának főfeltétele a kongresszus szerint az, hogy a francia kereskedők — a helyett, hogy minden nap panaszkodjanak — legyenek inkább maguk is kereskedők. Ismerjék meg jól a külföldi piaczok viszonyait, az eladás, az érték befolyásának föltételeit, az illető piaczok pénz-, váltó- és fizetési viszonyait, a szállítási és vám-

föltételeket, a bank-bizományi viszonyokat és szabják meg czikkeik árát abban a pénznemben, mely az illető piaczon el van fogadva. Ezenkívül pedig a legfontosabb dolog a jó *bizományosok* kiválasztása, kik a termelők érdekeit minden irányban képviselni tudják.

A francia kereskedelmi kamarák legutóbb tartott együttes kongresszusa a francia külkereskedelem fejlesztéseinek föltételei gyanánt a következőket jelölte ki: Buzditsuk a fiatalságot a *kereskedelmi földrajz* alapos tanulmányozására s világosítsuk fel arról, hogy az ország hatalmi állása külkereskedelmének fejlesztése által szintén jelentékenyen emelkedik. A kormány és a kamarák fordítsanak nagyobb gondot az *idegen*, főleg az angol, német és spanyol *nyelvek* tanítására. Elő kell mozdítani a *külföldi és tengerentuli államok tanulmányozását*. Európa s Amerika, mint a francia ipar versenytársai, e tekintetben figyelmen kívül hagyandók. Ellenben a többi tengerentuli államok viszonyainak beható tanulmányozására *ösztöndijak* volnának alapítandók, sőt oly fiatal emberek, kik *nyolcz* évet szándékoznak e czélból a külföldön egyfolytában tölteni, a *hadí szolgálat kötelezettsége alól is felmentendők* volnának. A külföld nevezetesebb pontjain létesítsen s subventionáljon a kormány *kereskedelmi kamarákat*. A *consulátusi ügy*, a consuloknak a kereskedelem érdekében teendő nagyobb szolgálataira való tekintettel, reformnak vetendő alá. A kiviteli érdekek előmozdítására nagyobb szabásu *kiviteli bank* létesítendő. A *kereskedelmi szerződések* megújítása alkalmával a francia kereskedelmi kamarák véleménye meghallgatandó. A kongresszus azonban különösen hangsulyozza ama kivánságát, hogy Franciaország közgazdasági politikája lehetőleg a *szabadkereskedelmi* irány felé térjen vissza s ez alapon mozdítsa elő — kellő eszélyességgel — a nemzet közvagyonosodását és az ország gazdasági fejlődését.

A bordeauxi kereskedelmi s iparkamara ujabban arra kérte a kormányt, hogy a francia magasabb kereskedelmi intézeteken szegényebb tanulók kiképzésére alapított stipendiumok dotatióját 200.000 frankkal emelje föl s a külföldi viszonyok tanulmányozására több fiatal képzett kereskedőt küldjön ki. Hasonló irányu kezdeményezést képez a francia »société d'encouragement pour l'exportation français« alapítása, mely a legnagyobb exporteurök

anyagi támogatása mellett gondoskodik a külföldi piacoknak képzett fiatal erők által való tanulmányozásáról. A bécsi kereskedelmi akadémia *utazási ösztöndíj-alapja* már túlhaladta az 53.000 frtot és kilátás van rá, hogy ez alapból már a jövő év folyamán az intézetet jó sikerrel végzett fiatal emberek tanulmány-utrá fognak küldetni. Hasonló intézkedést sürget ujabban a brünni kereskedelmi s iparkamara is, mely azt óhajtja, hogy e fiatal emberek azután lehetőleg a külföldön telepedjenek le s ott a nemzeti ipar leghivatottabb terjesztői legyenek. Ily tanulmányozási alap létesítésére törekedett néhány évvel ezelőtt a budapesti kereskedelmi csarnok, a terv azonban (Rudolf-alapítvány) oly nehézségekbe ütközött, hogy kivitelétől egyelőre el kellett állani.

A kivitelnek előmozdítását célozzák a legnagyobb *külföldi városokban létesítendő mintaraktárak*. A svájci konzul például azt proponálta nemrég a szövetségtanácsnak, hogy a svájci ipar legkelendőbb készítményeiből ily mintaraktár létesíttessék egyelőre kísérletképen New-Orleansban és Varsóban. Egy francia consul majdnem ugyanazon időben hasonló propositiót tett Konstantinápolyra nézve; egy belga consul ugyanezt az eszmét Szt.-Pétervárott akarja megvalósítani. Amerika és Németalföld már nem tervez, hanem tesz. Mult év november hó 1-én *Rómában* az amerikai consulátus és az olasz kormány fővédnöksége alatt egy amerikai mintaraktár nyílt meg amerikai iparczikkével. Németalföldi exporteurök pedig *Bukarestben* nyitnak meg már legközelebb ily mintaraktárt, mely a keleten az első s nemü kísérletek közé fog tartozni s prosperitása iránt alig forog fönnek kétség. Az *olasz* kormány is foglalkozott már ez ügygyel és elhatározta, hogy a külföldre ily célból küldendő *minták* díjmentesen továbbíttassanak. A *svájci* iparegylet is hasonló kezdeményezéssel állott elő nemrég; azzal a különbséggel, hogy ily elárusítási helyeknek (bazárok) létesítését az ország ama központjain, a hol az idegenek forgalma nagyobb mérveket ölt, szintén kívánatosnak tartja. E bazárokkal kapcsolatban szolid reklámok, hirdetések és ismertetések terjesztésére is sulyt kíván fektetni s e célra a Németországban és Ausztria-Magyarországban már realizált *Kiviteli Czimtarak* kiadását tartja szükségesnek.

A leghathatósabb eszközök egyikét képezi a kiviteli keres-

kedelem fejlesztése és külföldi üzleti összeköttetések előmozdítására a *tudakozó irodák* (Informations-Bureau) létesítése. Legutóbb a bécsi kereskedelmi s iparkamara is létesített ilyent az illetékes miniszterium támogatása mellett. Célja: a termelők és a konzulátusok között való érintkezést előmozdítani. Nálunk azonban ez intézmény fogalma iránt bizonyos ellenszenvvel vagy legalább is bizalmatlansággal viseltetnek. Pedig ilyen, megbízható szakférfiak által jól vezetett intézmény rendkívüli szolgálatokat tehet a kereskedelemnek. Példa rá a berlini Schimmelpfennig-féle intézet s még inkább a *New-Yorkban* Dun R. G. és Társa által alapított »Mercantile Agency«, mely páratlan a maga nemében. Egy pár adat élénken megvilágítja ez iroda, melyet bátran lehet intézménynek is nevezni, működését. Évi kiadása (a legutóbbi üzleti évben) 10.5 millió forint volt; a new-yorki központon kívül Északamerikában 102 kerületi fiókja van, alkalmazottainak száma meghaladja az ötezret s a naponként elintézett kérdések száma átlag 14.000-re tehető. Ily intézet azután megbízhatóság tekintetében is fölötte áll minden kétségnek.

VI.

Ezekben ismertettük ama mozgalmakat, melyek a legkiválóbb iparos-államokban a kivitel rendszeres előmozdítása érdekében megindultak s még most is folyamatban vannak. Nálunk a kereskedelmi muzeumnak másfél év előtt való létesítése által a kivitel érdekében tervezett akció központosított. Sajnos azonban, hogy az intézmény, melynek életképessége kétségtelen s melynek hivatása nagy és fontos, még ma sem nyilhatott meg. Még nagyobb baj lesz, ha az intézet az iparcsarnokban helyeztetik el s ugyszólván csak a nyári közönség számára lesz hozzáférhetővé téve. Ha e nagyfontosságú intézményt hivatásának betöltésére képessé akarjuk tenni, áldozatoktól nem volna szabad visszariadni. Az áldozatokat nem az intézetnek, hanem iparunknak, kivitelünk fejlesztése és külkereskedelmünk emelése érdekében hoznók. És ez uton a kiadott összegek visszaszivárognának a nemzeti töke- és vagyon-erő megszilárdítására.

Sőt nagy baj az is, hogy míg mi a kereskedelmi muzeum működésének megkezdésével késlelkedünk; addig szomszédaink nem szünnek meg erőfeszítéseket tenni a keleti piacokon való

térfoglalás érdekében. Tartani töle, hogy míg mi az akeziót megkezdjük, a már-már elfoglalt piacokon vagy nagyobb nehézségekkel kell majd megküzdennünk, vagy pedig azokkal a piacokkal megelégednünk, melyekre a külföld versenyképes iparsúlyt nem fektet.

E közlemény célja éppen az volt, hogy rá utaljunk ama lázas tevékenységre, mely az ipar minél nagyobb térfoglalása érdekében Európa-szerte megindult. Ebből láthatjuk, hogy nekünk legkevésbé szabad e tevékenység közepette tétlenül maradnunk. Éppen azért, mert ma még nálunk kevés számú iparág szorult az exportra, kell ennek emelését fokozott erővel biztosítanunk, mert erre a kevés számú, de fontos iparágra e kivitel a létkérdés jelentőségével bír. Végre a fejlődőképes iparágak egész sorozata várja a kereskedelmi muzeum fogalma alá eső tevékenység megindítását s a jó példa más iparágakra, sőt a vállalkozási szellem fölélesztésére is fejlesztőleg, buzdítólag tudna hatni.

És kár, helyrehozatlan mulasztás volna részünkről, ha a fönnebb vázolt mozgalmakkal szemben nem tudnánk kötelességünket teljesíteni. Mert most egyébről szó nem lehet. *Kötelességet* kell teljesítenünk iparunkkal és kereskedelmünkkel szemben. Látna a külföldi államoknak e téren való lázas tevékenységét, a védelemnek azt a részét, melyet a kereskedelmi muzeum fogalma alá csoportosíthatunk, nekünk is meg kell adni iparunknak. Mert ama kevés piacon, melyen eddig tért hódítottunk, a külföldi mozgalmak ellenünk is irányulnak s a versenyképes államok iparának terjeszkedése és térhódítása a mi rovásunkra is történnék.

Ezért — eltekintve részünkről minden nagyobb szabású és újabb térhódításra célzó mozgalomtól és tevékenységtől — iparunk eddigi pozícióját a külföldön meg kell védelmeznünk, fönni kell tartanunk. És hova-tovább odázzuk el az erre vezető tevékenységet, illetőleg a védelem tényleges gyakorlását, annál nehezebb és részben talán megoldhatatlan lesz föladatunk később.